

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Фізичний факультет

Кафедра оптики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана/директора
з навчальної роботи

« ____ » _____ 201 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ¹

Методи та техніка спектральних вимірювань

для студентів

галузь знань 15 Автоматизація та приладобудування
спеціальність 152 Метрологія та інформаційно - вимірювальна техніка
освітній рівень бакалавр
освітня програма оптотехніка
спеціалізація
вид дисципліни обов'язкова

Форма навчання очна
Навчальний рік 2018/2019
Семестр 6
Мова викладання, навчання та оцінювання українська
Форма підсумкового контролю екзамен

Викладач: доцент Якунов Андрій Васильович

Пролонговано: на 20___/20___ н.р. (_____) «___» _____ 20___ р.
на 20___/20___ н.р. (_____) «___» _____ 20___ р.
на 20___/20___ н.р. (_____) «___» _____ 20___ р.

КИЇВ-2018

¹ Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом вищого навчального закладу і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.

Розробник²: Якунов Андрій Васильович - кандидат фіз-мат наук, доцент, доцент кафедри оптики

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри оптики

_____ (Поперенко Л.В.)

Протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р.

Схвалено науково - методичною комісією фізичного факультету³

Протокол від « ____ » _____ 20__ р. № ____

Голова науково-методичної комісії _____ (_____)

« ____ » _____ 20__ року

---

²Розробляється лектором. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні кафедри (циклової комісії - для коледжів), науково-методичної комісії факультету/інституту (раді навчального закладу - коледжу), підписується завідувачем кафедри (головою циклової комісії), головою науково-методичної комісії факультету/інституту (головою ради) і затверджується заступником декана/директора інституту з навчальної роботи (заступником директора коледжу).

³ У випадку читання дисципліни, яка не є профільною для факультету чи інституту обов'язковим є погодження з науково-методичною комісією профільного факультету. У випадку економічних та юридичних наук погодження із предметною комісією з економічних та юридичних наук при Науково-методичній раді Університету.

Вступ

1. Мета дисципліни – відпрацювання знань та навичок, необхідних студентам для виконання наукової роботи по плануванню експеримента, вимірюванню та обробці оптичних спектрів.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Знати основні положення теорії теплового випромінювання, їх застосування до створення практичних джерел оптичного випромінювання; фізику газового розряду, елементарні механізми, які формують оптичний спектр, різновиди газорозрядних джерел випромінювання, їх основні характеристики та області застосування; елементарну теорію лазерів, їх спектральні параметри та області застосування; фізичні принципи роботи та основні параметри оптичних фільтрів та модуляторів оптичного випромінювання; основи теорії призмових та дифракційних спектральних приладів; будову, оптичні схеми, різновиди та особливості застосування СП; теорію інтерферометра Фабрі-Перо; основи теорії Фур'є-спектроскопії, будову ФС; основні методи експериментальної спектроскопії.

2. Вміти: планувати спектральні експерименти; вимірювати спектри емісії, абсорбції, люмінесценції та комбінаційного розсіювання за допомогою стандартних СП; оптимізувати вимірювання спектрів, шляхом вибору необхідних параметрів СП, зразків та методів; обробляти експериментальні спектри, отримувати з них необхідні результати.

3. Анотація навчальної дисципліни

Дисципліна «Методи та техніка спектральних вимірювань» - одна з фундаментальних дисциплін, покладених в основу наукової освіти, яка покликана дати студентам знання та навички експериментальної спектроскопії, розуміння будови та принципів роботи спектральних приладів, а також методів та прийомів спектральних досліджень.

Матеріал курсу розбито на три частини.

У першій частині розглядаються джерела оптичного випромінювання, світлофільтри та модулятори оптичних потоків.

Друга частина – спектральні прилади - покликана надати студентам знання щодо основних принципів побудови спектральних приладів, особливостей їх конструкції, експлуатаційних параметрів та робочих характеристик.

Третя частина – методи спектральних досліджень – вивчає основні методи експериментальної спектроскопії: емісійну, абсорбційну, люмінесцентну спектроскопію, а також спектроскопію комбінаційного розсіювання.

4. Завдання (навчальні цілі) – ознайомлення студентів з практичними аспектами експериментальної оптичної спектроскопії, її елементною базою, оптичними вузлами та схемами спектральних приладів, методами традиційної та сучасної оптичної спектроскопії.

5. Результати навчання за дисципліною

Результат навчання (1. Знати; 2. Вміти)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій ОЦІНЦІ з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	<ul style="list-style-type: none"> - Теплові джерела оптичного випромінювання - Газорозрядні джерела - Лазери - Світлофільтри та модулятори світла 	<i>Лекції</i>	Експрес-опитування, Колоквіум	15
1.2	<ul style="list-style-type: none"> - Функціональна схема спектрального приладу - апаратна функція та інформаційна спроможність СП - Призмові, дифракційні та інтерференційні СП - СП із селективною модуляцією, фур'є-спектрометр. 	<i>Лекції</i>	Експрес-опитування	15
2.1	<ul style="list-style-type: none"> - Планувати спектральні експерименти, - Володіти методами обробки оптичних спектрів, - Градувати та калібрувати СП 	<i>Лабораторні роботи</i>	Захист лабораторних робіт	15
2.2	<ul style="list-style-type: none"> - Вимірювати спектри емісії, поглинання, відбивання, люмінесценції, розсіяння - Готувати зразки для вимірювань - Оптимізувати процес вимірювань - Правильно інтерпретувати результати 	<i>Лабораторні роботи</i>	Захист лабораторних робіт	15

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання *(необов'язково для вибіркових дисциплін)*

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	2.1	2.2
Програмні результати навчання				
	+			
		+		
			+	
				+

7. Структура курсу

Курс складається з 2-х змістових модулів: «Нарисна геометрія», (8 лекцій) та «Технічне креслення» (8 лекцій).

8.Схема формування оцінки:

8.1 Форми оцінювання студентів: *(зазначається перелік видів робіт та форм їх контролю / оцінювання із зазначенням Min. - рубіжної та Max. кількості балів чи відсотків)*

1. семестрове оцінювання:

- По результатах поточного контролю та колоквиуму (18-30).
- По результатах поточного контролю та захисту лабораторних робіт(18-30)
- підсумкове оцінювання у формі екзамену (24-40)

Підсумкове оцінювання у формі екзамену⁴: *(обов'язкове проведення залікового оцінювання в письмовій формі)*

	ЗМ1/Частина 1 <i>(за наявності)</i>	ЗМ2/Частина 2 <i>(за наявності)</i>	Екзамен	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

Студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав менше **36 балів**.⁵ Оцінка за іспит не може бути меншою **24 балів** для отримання загальної позитивної оцінки за курс.

8.2 Організація оцінювання: *(обов'язково зазначається порядок організації передбачених робочою навчальною програмою форм оцінювання із зазначенням, у тому числі, результатів навчання, опанування яких перевіряється конкретним оцінюванням).*

Шкала відповідності

Відмінно	90-100
Добре	75-89
Задовільно	60-74
Незадовільно з можливістю повторного складання	35-59
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	0-34
Зараховано	60-100
Не зараховано	0-59

⁴ Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі теоретичного засвоєння матеріалу з усіх розділів дисципліни, семінарських занять, виконання практичних, лабораторних, індивідуальних, підсумкових контрольних робіт, творчих робіт впродовж семестру, передбачених робочою навчальною програмою (100 балів - для залікових дисциплін, у випадку, якщо дисципліна завершується екзаменом, то розподілі здійснюється за таким алгоритмом: 60 балів (60%) - семестровий контроль і 40 балів (40%) - екзамен).

⁵ У випадку, коли дисципліна завершується екзаменом не менше - 20 балів, а рекомендований мінімум не менше 36 балів, оскільки якщо студент на екзамені набрав менше 24 балів (а це 60% від 40 балів, відведених на екзамен), то вони не додаються до семестрової оцінки незалежно від кількості балів, отриманих під час семестру, а в екзаменаційній відомості у графі «результуюча оцінка» переноситься лише кількість балів, отриманих під час семестру.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ, ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ І САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ

№	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Лабор. роботи	Самост. робота
Змістовий модуль 1				
1	Поняття про оптичні спектри. Класифікація спектрів та спектральних методів. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> <i>+Енергетичні рівні, квантові переходи, ймовірності переходів</i>	2		4
2	Закони теплового випромінювання. Джерела теплового випромінювання. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> <i>+Практичні джерела ТВ, джерела для ІЧ-діапазону, типи та маркування ламп розжарювання</i> <i>Л.р. Вимірювання яскравісної температури лампи розжарювання</i>	2	4	4
3	Газорозрядні джерела випромінювання. Фізика газового розряду. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> <i>+Узагальнена ВАХ, механізми розширення спектральних ліній</i>	2		4
4	Лампи тліючого розряду. ВЧ-лампи. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> <i>+Практичні ГР-джерела, типи та маркування ГР-ламп</i> <i>Л.р. Вимірювання електронної температури газового розряду</i>	2	4	4
5	Дугові лампи. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> <i>+Особливості електроживлення ГР-ламп</i>	2		4
6	Лазери, як джерела випромінювання в спектральних дослідженнях. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> <i>+типи та конструкція поширених лазерів,</i>	2		4
7	Оптичні світлофільтри. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i>	2		

	+Типи та маркування скляних світлофільтрів <i>Л.р. Вимірювання пропускання інтерференційного світлофільтру.</i>		4	4
8	Модулятори оптичного випромінювання. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Швидкісні, волоконно-оптичні та інтегрально-оптичні модулятори	2		4
Змістовий модуль 2				
9	Класифікація спектральних приладів. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Інформаційна спроможність СП <i>Л.р. Градування спектрометра ИСП-51</i>	2	4	4
10	Апаратна функція. Нормальна та спектральна ширина щілини <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Апаратна функція СЧП при некогерентному та когерентному освітленні щілини	2		4
11	Світлосила СП. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Схеми освітлення СП	2		4
12	Оптичні елементи та схеми СП. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Подвійні монохроматори	2		4
13	Призмові СП. Дисперсія, кутове збільшення, роздільна здатність призмових СП. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Метеріали для дисперсійних призм <i>Л.р. Макет спектрографа з призмою Аббе</i>	2	4	4
14	Спеціальні призми та призмові системи. Оптичні схеми серійних призмових СП. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Втрати світла в СП, методи збільшення кориноного сигналу <i>Л.р. Подвійні монохроматори</i>	2	4	4
15	Дифракційні СП. Оптичні схеми дифракційних СП. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +СП з профільованими ґратками <i>Л.р. Юстування та калібрування спектрографа з плоскою ґраткою</i>	2	4	4

16	Увігнуті дифракційні ґратки. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Спектроскопія вакуумного ультрафіолету <i>Л.р. Юстування та калібрування спектрографа з увігнутою ґраткою</i>	2	4	4
17	Прилади високої роздільної здатності. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Пластинка Люмера, ешелон Майкельсона	2		4
18	Світлосильні СП. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +СІСАМ, спектрометри Жірара та Адамара	2		4
19	Фур'є спектрометрія <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Енергетична та амплітудна ФС	2		4
20	Емісійна спектроскопія. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Якісний та кількусний спектральний аналіз <i>Л.р. Калібрування спектрометра ИСП-51 по спектральній чутливості</i>	2	4	4
21	Методи абсорбційної спектроскопії <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Оптимізація вимірювань спектрів поглинання <i>Л.р. Вимірювання спектрів поглинання розчинів</i>	2	5	4
22	Люмінесцентна спектроскопія. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Спектроскопія розділення у часі <i>Л.р. Вимірювання спектрів люмінесценції</i>	1	4	4
23	Спектроскопія комбінаційного розсіювання. <i>С.р. Вивчення матеріалу лекції</i> +Релєївське та Манделъштам-Брілюєнівське розсіювання світла.	1		2
	ВСЬОГО ЗА СЕМЕСТР	44	45	90

Загальний обсяг 180 год.⁶, в тому числі:

Лекцій - 44 год.

Семінари - 0 год.

Практичні заняття - 0 год.

Лабораторні заняття - 45 год.

Тренінги - 0 год.

Консультації – 1 год.

Самостійна робота - 90 год.

⁶ Загальна кількість годин, відведених на дану дисципліну згідно навчального плану.

Рекомендована література

Основна

1. Макаренко О.В., Одарич В.О., Поперенко Л.В., Якунов А.В. Прикладна оптика, К., 2013
2. Лебедева В.В. Экспериментальная оптика. – М., 1994.
3. Нагибина И.М., Москалев И.А., Полушкина Н.А, Рудин В.Л. Прикладная физическая оптика. – М., 2002.
4. Оптика и атомная физика: Лабораторный практикум по физике / Под ред. Р.И.Солоухина. – М., 1976.
5. Техніка та методи спектральних досліджень: Спеціальний фізичний практикум / Упоряд. А.В.Якунов. – К., 2007.

Додаткова

6. Левшин В.Л., Левшин Л.В. Люминесценция и ее применение, – М., 1972.
7. Малышев В.И. Введение в экспериментальную спектроскопию. – М., 1979.
8. Борбат А.М., Горбань И.С., Охрименко Б.А. и др.; Оптические измерения. – К., 1967.
9. Техніка спектроскопії: Спеціальний фізичний практикум / За ред. Б.А.Охріменко. – К., 1973.